

Дослідження бар'єрів у доступі до правосуддя

Результати опитування клієнтів бюро правничої допомоги
Грудень 2023 року

Зміст

Про дослідження	3
Підсумки.....	4
Про респондентів	5
Доступ до безоплатної правничої допомоги	7
Доступ до отримання безоплатної вторинної правничої допомоги та до судової системи.....	9

Про дослідження

Це дослідження присвячене вивченню бар'єрів, що перешкоджають чоловікам та жінкам у доступі до правосуддя. Дослідження було ініційоване та проведено Координаційним центром з надання правничої допомоги на виконання пункту 4 плану заходів з реалізації Концепції комунікації у сфері гендерної рівності. До його проведення було залучено юристів місцевих центрів з надання безоплатної правничої допомоги – територіальних відділень Координаційного центру з надання правничої допомоги.

Метою опитування було дослідити наявні бар'єри у доступі до правосуддя для чоловіків та жінок. Дослідження було, у першу чергу, сконцентроване на вивченні особливостей доступу до правосуддя, яке забезпечує система надання безоплатної правничої допомоги.

Генеральну сукупність дослідження склали повнолітні клієнти системи з надання безоплатної правничої допомоги. Загалом в опитуванні взяло участь 512 клієнтів бюро правничої допомоги.

Польовий етап дослідження відбувся протягом 25-29 грудня 2023 року. Збір даних виконувався клієнтами самостійно та був здійснений методом масового анкетування респондентів. Юристи бюро (анкетери) здійснювали інструктаж щодо правил заповнення анкети та, за потреби, надавали клієнтам технічну допомогу під час заповнення анкет на планшетних комп'ютерах, а також здійснювали контрольний перегляд заповненої анкети.

Територіально дослідження охоплювало Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку, Чернігівську області та м. Київ. Опитування не проводилось у бюро правової допомоги, що розташовані в територіальній близькості до бойових дій.

Важливо розуміти, що частка клієнтів, які проходили опитування, могли давати викривлені відповіді на питання, враховуючи, що опитування здійснювалось безпосередньо в бюро правничої допомоги та у присутності консультуючого юриста.

Звіт підготовлено відділом соціологічних досліджень управління комунікацій та правопросвіти Координаційного центру з надання правничої допомоги в січні 2024 року.

Підсумки

Опитування мало на меті дослідити труднощі, з якими стикаються клієнти бюро правничої допомоги на шляху захисту своїх прав. Клієнти оцінювали як досвід взаємодії з системою надання безоплатної правничої допомоги, так і досвід співпраці з іншими державними органами, до яких звертались під час вирішення своїх правових питань.

У сфері надання безоплатної правничої допомоги для переважної більшості клієнтів не виникало перешкод у вирішенні їх питань. Опитування показало, що допомога, яку надають юристи системи, є ефективною та вичерпною. Клієнти часто повторно звертаються до юристів системи надання БПД, маючи попередній досвід успішної роботи.

З відповідей клієнтів також не виникало підстав вважати, що юристи бюро упереджено ставляться до клієнтів різних соціальних ознак (вік, стать, релігійність та етнічне походження тощо). Утім, важливо звернути увагу на те, що клієнти могли відчувати себе некомфортно, відповідаючи на це питання в присутності консультуючого юриста, хоч вони самостійно проходили опитування.

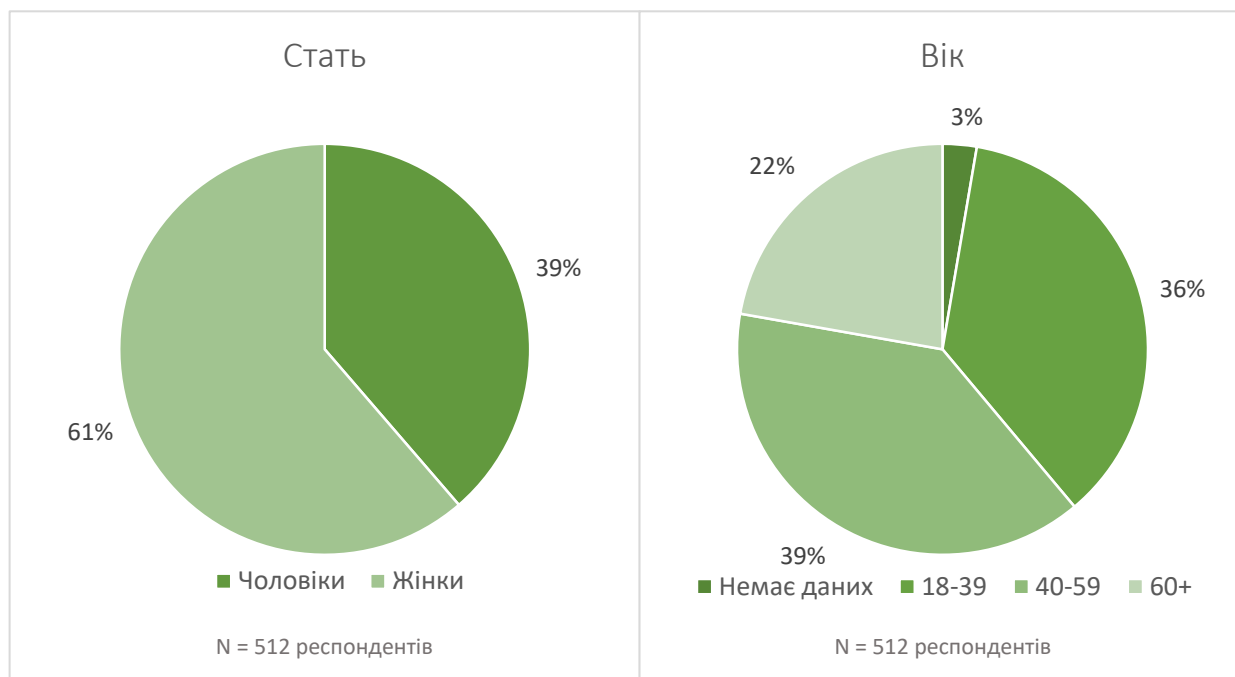
Щодо порядку отримання БВПД, клієнти виразили певні скарги на бюрократичність процедури збору документів, необхідних для підтвердження належності до суб'єкта права на безоплатну вторинну правничу допомогу. Клієнти виразили незадоволеність кількістю документів, які необхідно було зібрати, та часом очікування на підготовку таких документів іншими державними органами чи установами. Клієнтам також важко було знайти та дістатися місця розташування суду.

Найголовнішою перешкодою в отриманні необхідної допомоги виявилось матеріальне становище опитуваних: близько половини з тих, хто прагнув отримати БВПД, не мають можливості оплатити судовий збір та 34% вважають, що не зможуть оплатити супутні витрати, такі як витрати на поштові відправлення, судові експертизи тощо.

За результатами проведеного опитування не було виявлено значущих відмінностей між чоловіками й жінками та різними віковими категоріями у доступі до правосуддя.

Про респондентів

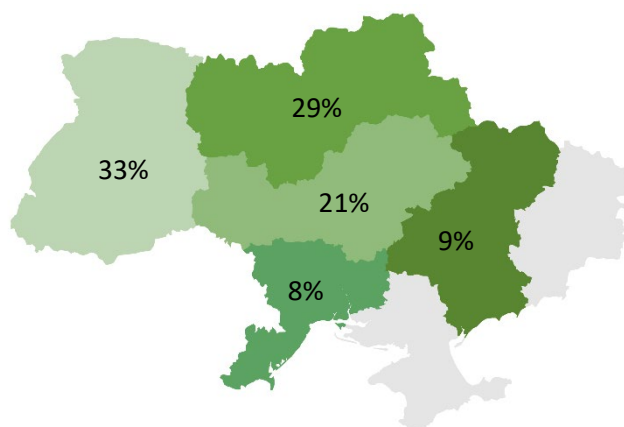
Дві третини опитаних клієнтів склали жінки, з них – 39% у віці 18 - 39 років, 35% у віці 40-59 років та 24% у віці 60 і більше років. Щодо чоловіків, загальна частка яких серед опитаних складає 39%, – третина опитаних перебувала у віці від 18 до 39 років (33%), майже половина (47%) - у віці від 40 до 59 років та 20% опитаних чоловіків перебували у віці 60 і більше років.

Для зручності сприйняття, область проживання респондентів було об'єднано в 5 макрорегіонів, які за складом поділяються на:

- **Північний** — Житомирська, Київська, м. Київ, Сумська, Чернігівська області;
- **Західний** — Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області;
- **Центральний** — Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області;
- **Східний** — Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Харківська області;
- **Південний** — Запорізька, Миколаївська, Херсонська, Одеська області.

Найбільше респондентів опитано на північно-західних територіях, охоплених опитуванням (62%), п'ята частина респондентів проживає в центральному макрорегіоні, 9% знаходяться на сході країни, ще 8% — на півдні.

N = 521 респондент

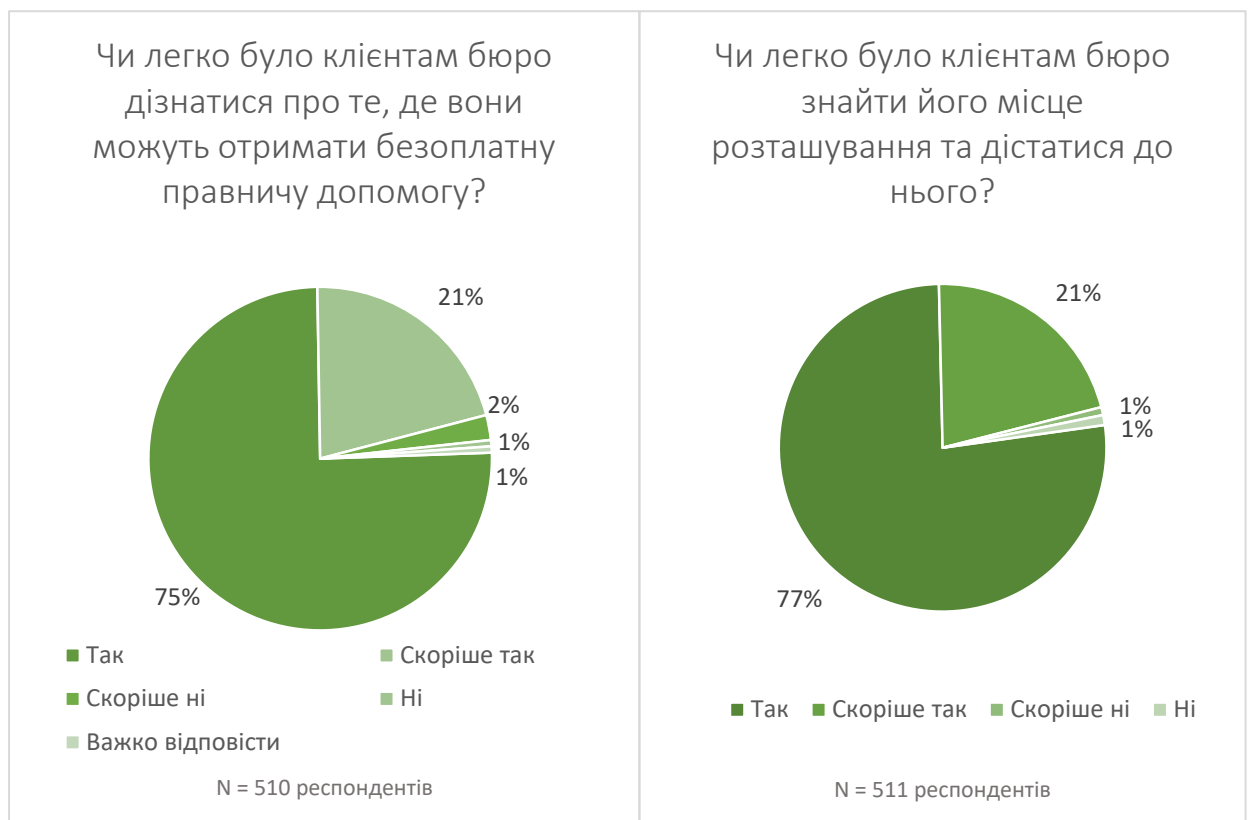
Серед опитаних клієнтів бюро майже третина (28%) подавали документи на отримання безоплатної вторинної правничої допомоги (далі — БВПД). Клієнтів, які отримували безоплатну первинну правничу допомогу (далі — БППД), було опитано лише щодо труднощів у доступі до системи надання БПД, тоді як ті, хто отримували БВПД, оцінювали свій досвід у взаємодії з системою надання БПД та з судами.

Доступ до безоплатної правничої допомоги

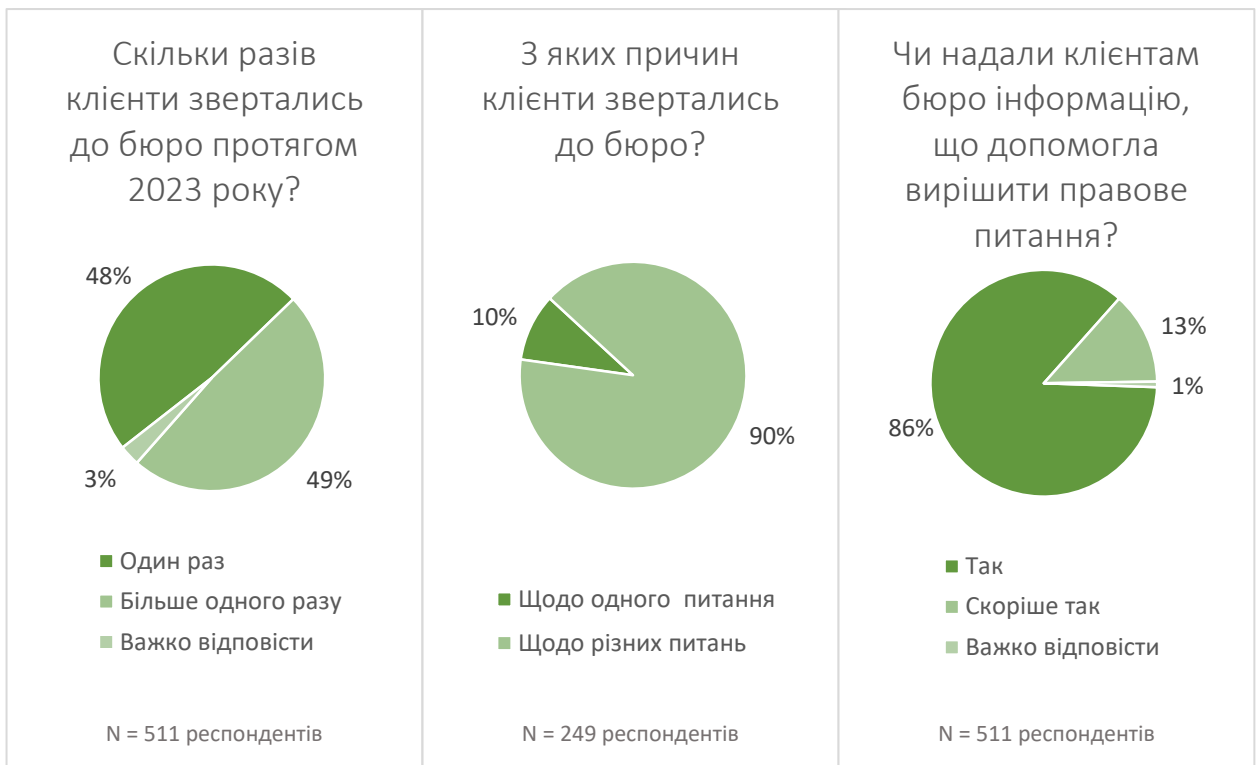
96% опитаних клієнтів стверджують, що їм було легко або скоріше легко дізнатися інформацію про те, де вони можуть отримати безоплатну правничу допомогу: з них 98% опитаних чоловіків (79% повністю та 19% скоріше з цим згодні) та 96% опитаних жінок (73% повністю та 22% скоріше з цим згодні) не мали з цим проблем. Тим не менш, 4% жінок та 1% чоловіків повідомили, що їм зовсім не було або скоріше не було легко дізнатися таку інформацію.

98% респондентам було легко або скоріше легко віднайти місце розташування бюро правничої допомоги та дістатися до нього — з цим погоджуються 98% чоловіків (76% повністю та 22% скоріше з цим згодні) та 98% жінок (77% повністю та 21% скоріше з цим згодні). У 2% опитаних виникли труднощі з доступом до бюро правничої допомоги через зміну адреси роботи бюро або за іншими причинами.

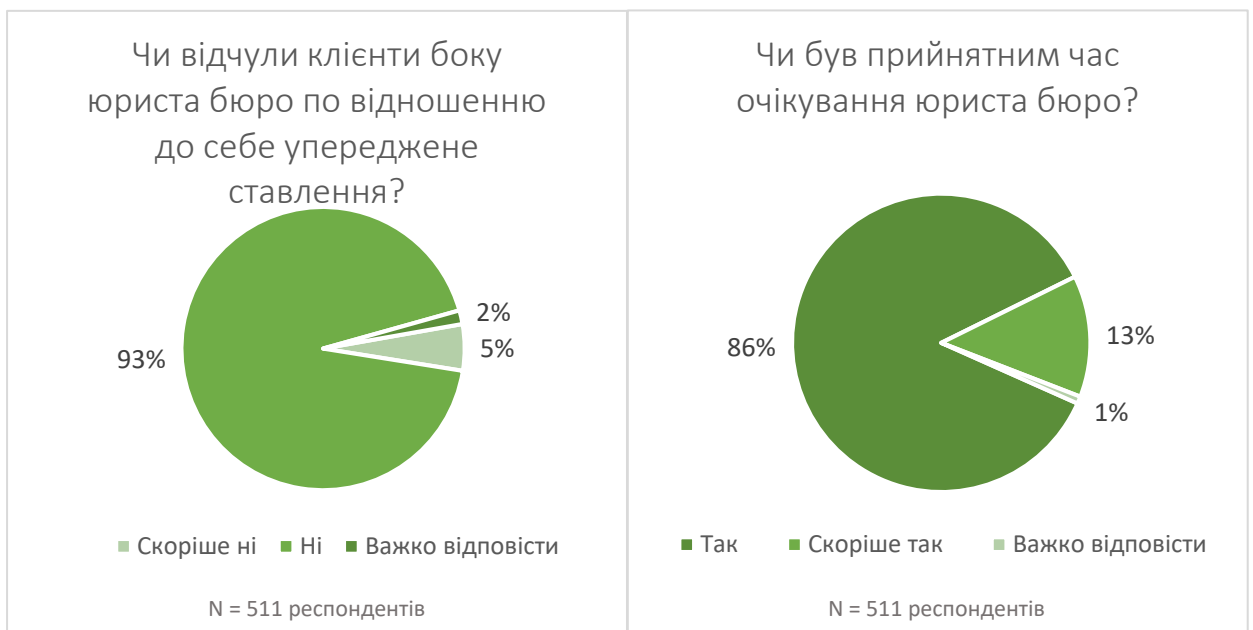
48% респондентів зверталися до бюро правничої допомоги лише 1 раз протягом 2023 року. Ще 49% опитаних клієнтів протягом 2023 року звертались до бюро правничої допомоги більше 1 разу — з них, 94% чоловіків та 88% жінок звертались за консультацією щодо різних правових питань. Це може свідчити про те, що у більшості випадків клієнти отримують вичерпну інформацію щодо свого правового питання та готові звертатися повторно у разі виникнення інших питань.

Оцінюючи ефективність отриманої консультації, 99% клієнтів повністю або скоріше згодні з тим, що їм надали інформацію, яка допомогла у вирішенні правового питання: з цим погоджуються 98% чоловіків (85% повністю та 14% скоріше з цим згодні) та 99% жінок (86% повністю та 13% скоріше з цим згодні). Лише 1 чоловік зазначив, що надана в бюро інформація не допомогла вирішити його правове питання.

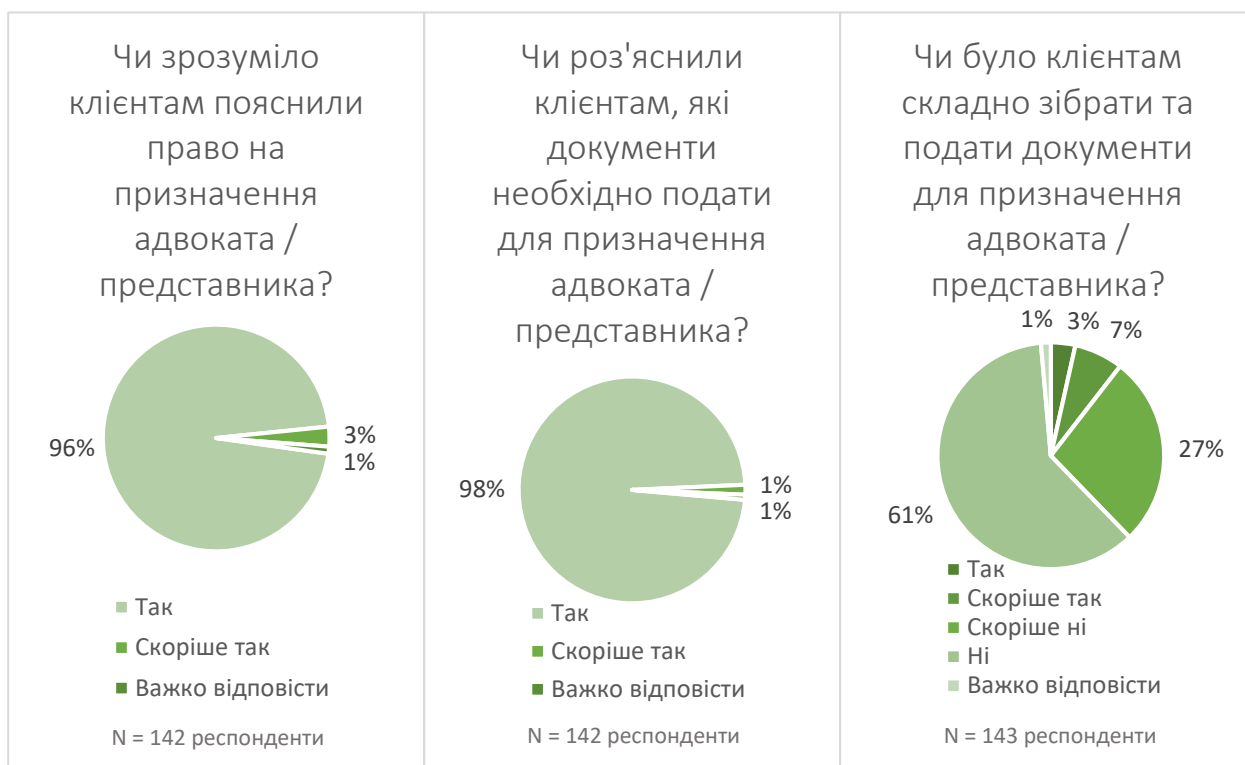
Опитані клієнти бюро зазначили, що не відчули з боку юриста бюро упередженого до себе ставлення. 92% чоловіків повністю та 93% жінок цілком впевнені, що не зазнали упередженості під час взаємодії з юристом, 7% чоловіків та 4% жінок скоріше в цьому впевнені.

Стосовно часу очікування юриста бюро для обговорення правового питання, майже всі опитані клієнти вважають його прийнятним (серед чоловіків, 81% цілком та 15% скоріше з цим згодні; серед жінок 87% цілком та 11% скоріше з цим згодні). Серед тих, хто уточнили приблизний час очікування, 29% не чекали та одразу отримали консультацію, 50% очікували на юриста до 10 хвилин, ще 6% витратили на очікування юриста від 10 до 20 хвилин.

Доступ до отримання безоплатної вторинної правничої допомоги та до судової системи

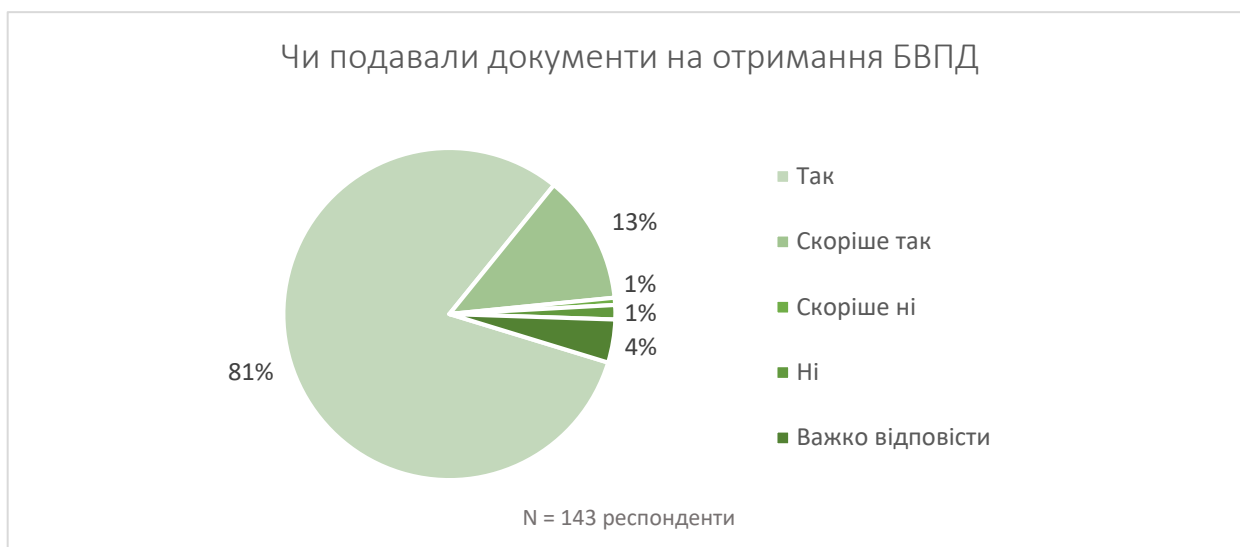
99% опитаних клієнтів бюро, які прагнули отримати БВПД, вважають, що їм зрозуміло пояснили їх право на отримання БВПД та порядок призначення адвоката чи представника (96% повністю та 3% скоріше з цим погоджуються) – чоловіки та жінки демонструють однакову тенденцію в цьому питанні. Також 99% клієнтів повністю чи скоріше впевнені в тому, що їм надали роз'яснення щодо того, які документи необхідно подати для підтвердження їх належності до суб'єкта відповідного права. Хоча для більшості клієнтів збір та подання документів не був складним (61% повністю та 27% скоріше заперечують складність), 10% зазнали певних труднощів, зокрема тривалий час очікування довідок, черги та загальна кількість документів, які необхідно було зібрати.

Для 87% опитаних клієнтів рішення про надання БВПД було прийнято в зазначений строк – 10 робочих днів. Ще 8% на момент опитування все ще чекали на призначення адвоката / представника, оскільки такий строк призначення ще не сплинув. 4% не змогли пригадати, за який термін їм було представника повідомлено про прийняте рішення, а для 1% прийняття рішення відбулось в межах 10-12 робочих днів.

94% клієнтів, які прагнули отримати БВПД цілком або скоріше задоволені послугами, які були надані адвокатом або юристом центру: з цим погоджуються 92% чоловіків (80% цілком та 12% скоріше згодні) та 95% жінок (82% цілком та 13% скоріше згодні). Серед жінок не було тих, хто залишились незадоволеними, а 5% чоловіків цілком або скоріше не задоволені отриманими послугами.

Серед тих, хто подавали звернення про надання БВПД для отримання правничої послуги зі складення процесуального документу зверталось 83% опитаних клієнтів бюро. З них – 82% подавали складений документ до суду. Частині клієнтів, що не подавала складений документ до суду, вдалось вирішити питання в позасудовому порядку. Переважна більшість тих, хто не подавали документ до суду на момент опитування лише планували подальше подання.

Щодо тих, хто звертався за складенням документу та подавав його до суду, для 80% опитаних знайти місце розташування суду було легко (69%) або скоріше легко (11%). П'ята частина опитуваних зазначила, що для них це зовсім не було (12%) або скоріше не було легко (7%). Утім, клієнти не конкретизували труднощі, з якими зіткнулись під час пошуку місця розташування суду.

Стосовно матеріального стану клієнтів, майже половина опитаних клієнтів (47%) мають фінансову можливість сплатити судовий збір. 16% не мають такої можливості, а 27% повідомили, що звільнені від судового збору. Ще 10% зазначили, що їм важко відповісти.

56% повідомили, що мають фінансову можливість сплатити інші пов'язані з розглядом справи витрати (витрати на поштові відправлення, судові експертизи тощо). Понад третина опитаних зовсім не може (8%) або скоріше не може (26%) сплатити такі витрати.

Також 16 осіб повідомили, що мали інші труднощі з доступом до правосуддя, а саме:

- бездіяльність поліції (7 осіб зазначили);
- бездіяльність та некомпетентність суду (5 осіб зазначили);
- бюрократія в інших установах (3 особи зазначили).

